

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ПОРТФОЛІО СТУДЕНТА У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВНЗ

Постановка проблеми. Освітня парадигма сучасності орієнтована на особистість, що вимагає внесення відповідних змін і перебудову навчального процесу вищого навчального закладу. Нині як ніколи студент має адекватно оцінити свої знання, уміння, навички, вчинки. А для цього у нього мають бути сформовані уміння адекватно оцінювати власні досягнення і можливості, робити необхідні висновки щодо власного самовдосконалення, а також він має бути озброєний навиками самостійного мислення. Технологія, яка сприяє формуванню необхідних навиків рефлексії, тобто самоспостереження, називається «портфоліо». Тому **мета статті** полягає в теоретичному обґрунтуванні методологічних основ технології «портфоліо студента» в навчальному процесі ВНЗ. Шляхом розв'язання **наступних завдань**: 1) уточнити поняття «портфоліо студента»; 2) сформулювати принципи; 3) визначити функції, освітнє значення, педагогічну ідею, структурування змісту, критерії оцінювання, проблеми впровадження технології портфоліо у вищих навчальних закладах і спробувати відповісти на запитання: як розробити портфоліо студента і яка користь від нього?

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз літературних джерел висвітлив, що міжнародна спільнота вважає **портфоліо** – впорядкованою збіркою матеріалів, підібраних з певною метою [1]. Найчастіше синонімом цього поняття вважають слово «портфель», бо воно й справді нагадує портфель із різними матеріалами.

Російські фахівці зазначають, що *портфоліо студента* – це комплекс документів, самостійних робіт студента, який розробляється викладачем і передбачає: 1) завдання студенту з відбору матеріалу в портфоліо (не конкретні вказівки, який матеріал слід відібрати, а за якими параметрами його слід відбирати); 2) анкети для батьків, заповнення яких передбачає уважне ознайомлення з роботами студента, параметри і критерії оцінки робіт, вкладених в портфоліо; 3) анкета для експертної групи на презентації для об'єктивної оцінки представленого портфоліо [2, с. 126].

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо розглядати поняття «портфоліо» більш ніж комплекс документів чи збірку матеріалів, тоді можна сказати про цей метод як про ефективний засіб об'єктивного оцінювання власних особистісних компетенцій, спроможного конкурування на ринку праці, раціонального просування майбутніх фахівців кар'єрними сходами, перспективного професіонального та творчого зростання особистості.

Ми вважаємо, що *портфоліо студента* – це інструмент самооцінки особистісної пізнавальної праці студента, рефлексії його особистісної діяльності, самоконтроль і самоперевірка своїх досягнень, аналіз, аргументація та планування подальших дій, рішень і, нарешті, зміна особистісних успіхів (або віра в особистісний успіх).

На теперішній день у вищих навчальних закладах України роботу із формування портфоліо студента майже не практикують. Хоч основним завданням роботи над створенням портфоліо є осмислення з перших днів вступу до ВНЗ, що ти сам у відповіді за своє майбутнє, за свою кар'єру. І всі твої дослідження будуть зафіксовані у портфоліо. Усе це, на наш погляд, буде стимулювати студента до розвитку мислення, творчих можливостей, до досягнення високих результатів у навчальному процесі, до участі в громадському житті закладу. Інтерес до портфоліо підсилюється ще й тим, що він використовується і під час працевлаштування. Його переваги перед традиційними засобами контролю полягають у тому, що портфоліо потрібно саме студентам, а не викладачам чи керівництву. Він потрібен як дійсний метод самоорганізації, самопізнання,

самооцінки, саморозвитку і самопрезентації особистості як у ВНЗ, так і у подальшому в професійному діловому середовищі.

Методика даної технології полягає в тому, що студент за завданням викладача відбирає в своє «досьє» роботи, виконані ним самостійно, як на заняттях, так і позааудиторно. Відбір ведеться або з одного предмета, або з різних протягом одного навчального року (семестру) або впродовж декількох років. Відбір робіт супроводжується поясненням студента, чому він вважає за необхідне взяти саме ці роботи. Кожна робота передбачає аргументовану корекцію помилок. Викладач може запропонувати скласти портфоліо окремим студентам або всій групі із свого предмета, з окремого розділу, представивши серію запитань, завдань, структру портфоліо. Головне в цій роботі – самооцінка студента, причому у вигляді міркувань, аргументації, обґрунтування [3]. Після закінчення роботи студент презентує портфоліо в групі або на студентській конференції, завдяки чому демонструє просування у вибраній галузі знань і доводить, що ним прикладено максимум зусиль, і тому його самооцінка збігається (або не збігається) з оцінкою викладача, батьків, групи експертів (із числа студентів). Студент показує, в чому саме ця оцінка збігається, а в чому ні, і робить висновки щодо своєї подальшої пізнавальної і творчої діяльності в цій галузі. Портфоліо може стосуватися не тільки академічних успіхів, але й комунікативних, соціальних, спортивних, культури поведінки тощо.

Принципи технології портфоліо формуються науковцями як самооцінка результатів, систематичність і регулярність самомоніторингу, структурованість матеріалів, логічність і локанічність усіх письмових пояснень, акуратність і естетика оформлення, цілісність, тематична завершеність представлених матеріалів, наочність і обґрунтованість презентації Портфоліо [2, с. 127].

Ми з ними погоджуємося і визначаємо та формулюємо *наступні принципи*: 1) *цілеспрямованості та мотивації* (визначення цілей і завдань створення портфоліо, узгодження мети розробки портфоліо й усвідомлення потреби пізнавальної діяльності суб'єктами навчально-виховного процесу); 2) *системності* (завдання Портфоліо складають систему об'єктивних оцінювань своїх можливостей та планування дій із подання труднощів і досягнення значно вищих результатів); 3) *відповідності* (вимагається відповідність цілей та завдань – структурі портфоліо; коментарю до портфоліо – змісту портфоліо); 4) *неоднорідності* (формування структури портфоліо завдання різної форми); 5) *наукової обґрунтованості і об'єктивності оцінювання* (визначення: вибірки для впровадження технології портфоліо різного призначення (індивідуальні, університетські, національні); структурування змісту портфоліо; оцінювання результатів; характеристик якості суб'єкта навчально-виховного процесу (надійність, валідність тощо) за стандартними технологіями; конвертація одержаних балів за шкалою оцінювання; розроблення коментарю із організації діяльності суб'єкта навчально-виховного процесу).

На наш погляд, портфоліо студента є не лише ефективною формою самооцінювання результатів навчальної діяльності студента, але й спонукає *мотивування* до навчальних досягнень, *набуття досвіду* для ділової конкуренції, *обґрунтування* реалізації самоосвіти та розвитку професійних компетентностей, *оцінювання* особистісних здібностей.

Під час дослідження нами було визначено *функції портфоліо студента*: діагностична, прогностична, управлінська, організаційна, інформаційна, аналітична, педагогічна, цілепокладання, мотивування, змістовна, розвиваюча, рейтингова та адаптаційна. Які сформульовано саме так:

– *діагностична* – фіксує реальний стан, зміни та зріст результатів навчання конкретного студента;

– *прогностична* – виявляє стратегію і тактику розвитку професійних компетентностей студента;

- *управлінська* – впливає на мету, інформацію, прогнози, рішення, організацію, виконання, аналіз і корекцію знань та умінь студента;
- *організаційна* – упорядковує умови створення Портфоліо студента;
- *інформаційна* – створює вірогідний масив інформації щодо результатів навчання студента;
- *аналітична* – зумовлює добір і обробку вірогідної інформації з результатів навчання студента;
- *рейтингова* – показує діапазон умінь і навичок студента;
- *педагогічна* – вибудовує цілісність процесу навчання, виховання та розвитку студента;
- *цілепокладання* – демонструє результат навчання студента за визначеними цілями;
- *мотивування* – стимулює студентів до досягнення навчальних результатів;
- *змістовна* – показує освоєння фундаментальних понять, принципів і законів, розкриває увесь спектр виконаних студентом робіт;
- *розвиваюча* – забезпечує неперервність процесу навчання і розвитку мислення, комунікаційних можливостей студента;
- *адаптаційна* – мінімізує негативні наслідки сучасної ситуації, що в комплексі утворює ситуацію розвитку студента і полегшує її адаптацію в суспільстві та формування навичок ділової конкуренції.

Освітнє значення портфоліо полягає в наступному: а) *планування і самооцінювання* студентом своїх освітніх результатів, досягнень сприяє підтримці і стимулюванню навчальної мотивації, розширенню можливості навчання, формуванню уміння вчитися; б) *демонстрація* освітніх досягнень сприяє індивідуалізації і персоналізації навчання студента; в) *аналіз помилок і досягнень* формують унаочнення понять «компетентності» і «некомпетентності» студентів як майбутніх фахівців.

Педагогічна ідея портфоліо припускає: 1) переміщення акценту із недоліків знань та умінь студентів на конкретні досягнення із зазначеної теми, розділу, предмета; 2) інтеграцію кількісної і якісної оцінок; 3) розвиток комунікативних здібностей студента; 4) домінування самооцінки у відношення до зовнішнього оцінювання.

Призначення портфоліо студента полягає в тому, що зібрані матеріали *допоможуть* оцінити навчальні і наукові досягнення, зусилля та прогрес у навчанні, готовність до професійної кар'єри; звернути увагу роботодавця, підкреслити свої конкурентні переваги у порівнянні із іншими претендентами. *Роботодавцеві дає можливість* легко проаналізувати підготовку та весь спектр умінь і здібностей студента, створити умови для прийняття оптимального кадрового рішення.

Під час дослідження перед нами постало запитання. Із чого складається *портфоліо студента*? Воно має фіксувати усі досягнення студента. Його можна використовувати для збереження курсових і дипломних проектів, доповідей на семінарах, науково-практичних конференціях і т.ін. Чим ближче до закінчення ВНЗ *портфоліо* має бути профільним. Не погано мати ще й і електронний варіант.

Портфоліо починається із коментаря, далі йде структурування змісту, який може включати наступний матеріал: а) *титульна сторінка*; б) *зміст портфоліо*: «Погляд у минуле», «Мій навчальний заклад», «Моя нова родина», «Мій куратор», «Коротка історія наукових досягнень із хімії» або «Мої досягнення», «Короткі конспекти з вивчених тем», «Лабораторний практикум», «Тестування», «Самостійні та контрольні роботи», «Творчі завдання», «Трудова діяльність (практики, стажування, волонтерство)», «Поради собі», «Чи готовий я до іспитів», «Кар'єрний потенціал» або «Я і моя кар'єра», «Відгуки та побажання»; в) *коментарі та оцінка викладача*; г) *оцінка батьків/рецензента*; г) *анкета для студента*; д) *анкета для батьків*.

Кожне своє досягнення студент має зафіксувати та підтвердити. До підтверджуючих документів належать: рецензії, рейтинги, екзаменаційні відомості, сертифікати, посвідчення, свідоцтва, дипломи, відгуки керівників практик (стажувань), публікації,

тезиси виступів, доповідей тощо.

Наступне, на що потрібно звернути увагу – це *критерії оцінювання* роботи студента над створенням портфоліо. Ми вважаємо їх такими.

Високий рівень. Зміст портфоліо свідчить про те, що було докладено багато зусиль, про наявний прогрес студента у розвитку творчого, критичного мислення, уміння розв'язувати задачі, прикладних і комунікаційних умінь, а також про наявність високого рівня самооцінки і творчого ставлення до предмета. У змісті й оформленні «портфоліо» виявляється оригінальність і винахідливість.

Достатній рівень. Портфоліо даного рівня демонструє солідні знання і уміння студента, але, на відміну від попереднього рівня, в портфоліо можуть бути відсутні деякі елементи з необов'язкових категорій, а також може бути недостатньо виражена оригінальність у змісті і творчий елемент в оформленні.

Середній рівень. У портфоліо основний акцент зроблений на категоріях, з яких можна судити про рівень сформованості програмних знань і умінь з дисциплін. Відсутні свідоцтва, що демонструють рівень розвитку творчого, критичного мислення, прикладних умінь, здібності до змістовної комунікації.

Низький рівень. Достатньо неінформоване портфоліо, за яким важко сформулювати загальне уявлення про власні здібності студента. У портфоліо даного рівня представлені уривчасті завдання з різних категорій, окремі листи з неповністю виконаними завданнями і вправами, зразки спроб виконання графічних робіт тощо. За таким портфоліо практично неможливо визначити прогрес у навчанні і рівень сформованості якостей, що відображають основні цілі дисциплін і критерії оцінки.

Практика застосування портфоліо показує, що цю технологію можна використовувати не лише для студентів, але й для викладачів. Портфоліо як одна з форм оцінювання роботи викладача швидко набуває популярності [1]. Вміст такого Портфоліо допомагає оцінювати професіоналізм викладача. Викладацьке професійне Портфоліо може містити набір кращих конспектів лекцій, дидактичних матеріалів, документів, статей, фотографій, вирізок з популярних і наукових видань різних форм оцінювання студентів, кращих студентських робіт і прикладів (мультимедійних презентацій, публікацій, веб-сайтів), розроблених викладачем для студентів.

Щоб використовувати цю технологію у ВНЗ, необхідні односторонні, які впевнені в успіху концепції освітньої програми, які досконало володіють методологією портфоліо, які можуть віддати студенту свою першість і лідерство в навчальному процесі.

Упровадження нового завжди викликає труднощі. Дослідження показало, що викладач має бути готовим для *вирішення наступних проблем* під час використання технології портфоліо, а саме: а) зміна психологічної атмосфери в групі на дружню з боку викладача; б) пошук, якщо не нових, то інших педагогічних технологій, які б зацікавили студентів; в) відпрацювання індивідуальних і творчих завдань студентів до повного засвоєння та виконання студентами; г) відповідальність за успіх власної навчальної діяльності студенти беруть на себе; р) більше часу витрачається на перевірку, координацію, діагностику, аналіз самостійної роботи студентів; д) реалізація головної мети навчання – розвиток інтелектуальних і творчих здібностей студентів, моральних цінностей для того, щоб випускник ВНЗ був здатен до самореалізації, самостійного творчого, критичного мислення, прийняття важливих для себе рішень.

Висновок. Таким чином, уточнивши поняття, сформулювавши принципи; визначивши функції, зміст, освітнє значення та педагогічну ідею, технологію накопичення і критерії оцінювання, ми теоретично обґрунтували методологічні основи технології «портфоліо студента» і показали, що, використовуючи цю технологію, викладач одержить якісну інформацію про особистісний навчальний процес студента; студент набуде навичок самоаналізу діяльності, батьки у комплексі ознайомляться із роботою своєї дитини і побачуть її розвиток. Це лише деякі можливості портфоліо студента. Використовуючи цю технологію, кожний із учасників навчального процесу відкриє для себе ще дуже багато

яскравого, цікавого і корисного.

Література:

1. Intel Навчання для майбутнього. – К.: Видавництво «Нора-прінт», 2005.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования // Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; Под ред. Е.С. Полат. – М.: Академия, 2002. – 272 с.
3. Романенко Ю.А. Сучасні педагогічні технології [Текст]: Навчально-методичний посібник / Ю.А. Романенко. – Донецьк: ДІСО, 2010. – 152 с.

Автор розглядає ідеї використання технології портфоліо на сучасному етапі розвитку вищої освіти України, з'ясовуючи сутність поняття «портфоліо студента», розкриває принципи та методіку впровадження «портфоліо» у навчальний процес закладу ВНЗ.

Ключові слова: портфоліо, ідеї, методіка, впровадження.

Автор рассматривает идеи использования технологии портфолио на современном этапе развития образования Украины, выясняя суть понятия «портфолио студента», раскрывает принципы и методіку внедрения «портфолио» в учебный процесс высшего учебного заведения.

Ключевые слова: портфолио, идеи, методіка, внедрение.

The author considers ideas of using the technology of portfolio at the modern stage of education development in Ukraine, finding out the essence of concept «student's portfolio», discloses principles and methodology of introducing the methodology of a student's portfolio into educational process at institution of higher education

Keywords: portfolio, ideas, methodology, introduction.